

Nástin stručných dějin školství ve Velké Losenicí

Autorem následujícího textu o historii školství ve Velké Losenicí je PaedDr. Stanislav Klusáček.

O počátcích školy ve Velké Losenicí není přesnějších zpráv, ale patrně souvisí se zavedením stálé duchovní správy v r. 1746 a s nařízením povinné školní docházky tereziánskými dekrety.

Původní školní budova se nacházela v čp. 67 (v těsné blízkosti kostela) a byla několikrát upravována, příp. přistavována v letech 1789, 1829 a 1873. První dvě přestavby patrně souvisely s kontrolami krajských školních komisařů, kteří i jinde nařídili v těchto letech opravy školních budov, neboť je shledali pro výuku nevhodnými jak z hlediska kapacitního, tak i zdravotního (poznamenejme, že v této době hygienická zařízení buď nebyla vůbec, nebo v dřevěných stavbách u hnojiště na školním dvoře).

Ani po provedených úpravách obvykle plné potřebě školní budova nestačila a 2. třída byla zřízena v těsné blízkosti na rychtě čp. 2. Obec proto r. 1887 přikročila ke stavbě nové školní budovy na čp. 38 nákladem 26 tisíc K (dvěma tisíci přispěla země). Byly v ní nejdříve dvě, brzo tři třídy a byt řídícího učitele se zvláštním vchodem ze dvora.

Školní obvod v té době tvořily i obce Račín (odškolen v r. 1822), Sázava (do r. 1825), Šlakhmry a Pořežín. Důvodem k odškolení byly obvykle špatně schůdné cesty v zimním období a též i ustanovení, že "cesta do školy by neměla déle než hodinu trvat".

Koncem 19. stol., za řídícího učitele Jakuba Hladíka, byly pravidelně prováděny učitelské porady, kde kromě hodnocení účinnosti pedagogické práce a příležitostných výročí se pravidelně hodnotila školní docházka a často musela místní školní rada řešit nedbalou školní docházku některých dětí (i opakovaně). Běžnými oslavami byla výročí narození či jmenin císařských manželů nebo jubilejní výročí panování Jeho Veličenstva, kdy byly oslavy zvlášť okázalé. Až do r. 1918 byl počátek školního roku (k 16. 9.) i konec školního roku (k 31.7) zahajován slavnými bohoslužbami v kostele sv. Jakuba st. a v třídní knize o tom byl vždy učiněn řádný záznam.

Po roce 1918 byla i losenická škola značně laicizována v intencích školské politiky 1. republiky (odstranění konfesionálních odznaků z čelní stěny ve třídách a zrušením povinné návštěvy bohoslužeb před vyučováním i příspěvím učitelského sboru působícího v té době ve škole v duchu protihabsburských a pokrokových tradic našeho národa). Národní školství se v té době řídilo tzv. malým školským zákonem z r. 1922 a nařízeními ministerstva školství a národní osvěty.

I vyučovací proces se pozvolna měnil vlivem nových reformních snah, snadnější dostupností učebnic i jejich odborné, jazykové i pedagogické úrovně i zvětšujícím se rozsahem školních sbírek a knih žákovské i učitelské knihovny. Školní sbírky byly doplňovány obrazy pro jednotlivé předměty i trojrozměrnými pomůckami, škola měla k výuce (na rozdíl od dnešní doby) poměrně velkou sbírku vycpanin. Založena byla i školní zahrada, kde se žáci učili pěstovat a ošetřovat ovocné stromy a většina stromů v obci byla jimi vysazena. Nedílnou součástí výuky ve všech třídách byla industriální výuka (dnešní pracovní činnosti), kterou vedly zvlášť vyškolené industriální učitelky. Významnou pomůckou se stal rozhlasový přijímač, kterým musely být všechny školy povinně vybaveny po r. 1935 i v souvislosti s budováním civilní obrany. Hlavním cílem však bylo přiblížit dětem mluvené slovo přímo a umožnit přenos událostí bezprostředně při jejich vzniku, jako např. projevy státníků, komentáře sokolských sletů a zejména události z r. 1938 a pozdější doby.

Škola se částečně zabývala i dobročinností. V druhé polovině 30. let se vařila polévka pro chudé a přesporní děti, např. v r. 1937 bylo uvařeno 960 porcí.

Od 1. října 1940 přešla v souvislosti se změnami správního uspořádání obec Velká Losenice ze správního obvodu Chotěboř do obvodu Nového Města na Moravě, a tak bylo poprvé porušeno zemské uspořádání politické správy. Tím i škola ve Velké Losenici přešla do správy novoměstské. Na podzim 1939 byla provedena revize žákovské a učitelské knihovny a všechny knihy, které neodpovídaly intencím Velkoněmecké říše, byly protokolárně vyřazeny. Povinně byla zavedena němčina, v některých třídách až 6 vyuč. hodin týdně. Někteří učitelé museli absolvovat kurz německého jazyka a podrobit se příslušné zkoušce. Zároveň byla zavedena šestičíselná klasifikační stupnice (označení pátého stupně - sotva dostatečný). Projevy českého národního cítění byly potlačovány a v českých krajích byla němčina zrovnoprávněna s češtinou.. Všechny školní kroniky musely být odevzdány. Plnění příkazů protektorátní politické i školní správy v losenické škole kontroval i zemský školní inspektor Dr. Jaroslav Parma a okresní školní inspektor Rudolf Štefek. K podpoře chodu válečného hospodářství byly pořádány časté sběry odpadových surovin: železa, barevných kovů, starého papíru a textilu a školní děti musely rovněž sebrat určené množství léčivých bylin. Také se povinně účastnily výsadby lesních sazenic.

Po osvobození došlo na podzim 1945 konečně ke zřízení měšťanské školy v budově čp. 38 a obecná škola byla přestěhována do čp. 123 ("Na palouk") do usedlosti Alberta Roseckého. Měšťanská škola byla organizována jako trojtřídní (110 žáků) navíc s 20 žáky jednoročního učebního kurzu. Obecná škola byla stejně jako měšťanská trojtřídní a měla 101 žáků. Ředitelem měšťanské (později střední školy) se stal Dobroslav Svoboda a řídícím učitelem obecné školy (později národní školy) Richard Hladík. Školní újezd tvořily obce Velká Losenice, Malá Losenice, Vepřová a Pořežín. Nové Dvory a Sázava do nového újezdu nevstoupily pro špatné dopravní spojení i z tradice školní docházky. Veškeré školství opět přešlo do správy chotěbořského okresu a okresním školním inspektorem jmenoval ministr školství Rudolfa Čapka. Ve vyučování došlo k zásadním změnám. Asi nejvýznamnější změnou bylo zrušení výuky německého jazyka a zavedení povinné ruštiny (od 4. ročníku). Pro učitele ruského jazyku byly pořádány kurzy ukončené kvalifikační zkouškou. Provedené revize knihoven a kabinetů vyřadily všechny knihy a pomůcky, které neodpovídaly požadavkům kladeným obnovenou republikou. Učitelé povinně skládali slib věrnosti republice. Poválečná výuka byla vedena v radostném duchu nově nabyté národní svobody. Byly vydány nové učebnice, které na vysoké odborné i pedagogické úrovni vytvořili přední pedagogičtí odborníci.

Obě školní budovy byly po válce opraveny a na obecné škole byl zřízen za pomoci organizací školní rozhlas, vč. potřebných doplňků, který instaloval zanícený radioamatér Jan Halama (ač malíř pokojů uměl opravit téměř každý elektrický spotřebič i poměrně složité rozhlasové přijímače a ústředny). Hlavní budova v čp. 38 školní rozhlas v té době neměla.

Od 1.7.1949 byla provedena rozsáhlá reorganizace státní správy a podruhé při ní byla porušena zemská hranice a Velká Losenice a celé Přibyslavsko bylo přičleněno k nově utvořenému okresu Žďár nad Sázavou. Školním inspektorem byl jmenován dlouholetý učitel obecných škol (i koncentračnický vězeň) Vladimír Šacha (nutno podotknout, že obec Velkou Losenici pro zastaralost školních budov i problematickou iniciativu při výstavbě nové - dlouho plánované školní budovy - neměl moc v lásce a dával to i dost najevo). V této době došlo ke sloučení všech dětských organizací a v r. 1950 byla v jarních měsících založena pionýrská organizace a 4.6. vykonali noví pionýři slavnostní slib. Od té doby se tato nově vzniklá organizace věnovala vhodnému využívání volného času školních dětí. Dnem 1. února 1951 vstoupil v platnost nový školní a zkušební řád (kázeň a morálka, klasifikace, podmínky postupu do vyšší třídy a j.) a zavedeny žákovské knížky. Na konci školního roku se konaly písemné zkoušky a ústní závěrečné zkoušky před zkušební komisí. S platností od 1.9.1953 byl změněn radikálně dosavadní školský systém. Celé povinné školství bylo soustředěno pod jednou správou a byla vytvořena osmiletá střední

škola (povinná školní docházka byla zkrácena o jeden rok) a jejím ředitelem se stal Dobroslav Svoboda. Počet školních dětí k 1.9.1955 byl 170.

Další změna školské vzdělávací soustavy nastala od šk. r. 1960/61, kdy došlo ke zřízení základní devítileté školy a školní docházka byla opět devítiletá. Organizačně se dělila na I. stupeň s 1. až 5. post. roč. a na II. stupeň s 6. až 9. post. ročníkem. Tato organizační struktura byla velmi dobře uspořádaná s promyšlenými osnovami a vzájemně provázaným mezipředmětovým učivem. Zřízen byl předmět pracovní vyučování s jednohodinovou týdenní dotací na I. stupni a tříhodinovou týdenní dotací na II. stupni. Předmět se členil na práce v dílnách a na pěstitelské práce. Se zavedením tohoto předmětu vyvstal na většině škol problém se zřízením školních dílen a najít vhodného pozemku v blízkosti obce pro pěstitelské práce. V dílnách se žáci učili práci se dřevem, s kovem a plastickými hmotami, v pěstitelských pracích pěstování sazenic, ovocného stromoví všeho druhu, vč. roubování a očkování a řezu ovocných stromů. Předmět významně přispíval k rozvoji manuálních dovedností, vč. teoretické přípravy. Kromě toho byly zřizovány v rámci nepovinných předmětů pro dívky velmi často kurzy šití, vaření a péče o dítě. V Losenici byla školní dílna zřízena v objektu bývalé továrny na celuloidové zboží a v jejím prvním patře byla zřízena jedna třída. Další třída byla zřízena v objektu bývalé mlékárny. I. stupeň měl některé ročníky spojené (do doby zrušení okolních málotřídek v Nových dvorech a Malé Losenici), pak už jen výjimečně, avšak na II. stupni bylo nutno početnější třídy dělit alespoň v některých předmětech a jejich výuka probíhala buď "Na palouku" nebo v kulturním domě. Poslední dělená třída byla ve šk. roce 1974/75. Dobroslav Svoboda byl ředitelem do r. 1965 a po něm nastoupila Růžena Tesařová. Od r. 1971 byl ředitelem Vladimír Vytlačil do r. 1977.

Od šk. roku 1976/77 byla ve výuce realizována tzv. nová koncepce, která spočívala především v zavádění množinové výuky v matematice. Vždy úspěšnost realizace nových pojetí, metod a systémových změn závisí na aktivitě učitelů a jejich přístupů k výuce a možnostech nevhodné (byť v dobré víře zaváděné) změny eliminovat podle personálních, pedagogických, prostorových a finančních možností. Během doby bylo nutno provést změny, které se však uplatňovaly s nedůvěrou zejména u odpovědných orgánů. Zároveň byla provedena organizační změna a sice I. stupeň měl jen 4 post. roč. a II. stupeň 5 post. roč. Tato změna přetrvala až do r.1990. Od r. 1977 byl ředitelem Josef Laštovička a od r. 1979 Vrzáček. V roce 1979 bylo přistoupeno konečně ke stavbě nové budovy na místě, které už bylo pro ni vyhlédnuto a schváleno v polovině 30. let v lokalitě nad paloukem. Nová škola byla otevřena k 1. září 1981 a jejím ředitelem se stal Stanislav Fiala, který jí byl až do 31. ledna 1990. Byl organizátorem pěveckých soutěží a vynikajícím hudebníkem.